

SPRÅKLIG SAMLING

NR. 4

DESEMBER

1972

13. ÅRGANG

GITT UT AV LANDSLAGET FOR SPRÅKLIG SAMLING

Val av opplæringsråd i grunnskolen

Landsmøtet 1972

Se side ③

Årsmelding 1971/72

Se side ④

Oppretting av Norsk leksikografisk institutt

Se side ⑤

Om Norsk språkråd

Se side ⑥

Nye bøker

Se side ⑩⑩

Innleiing på møte i Norsk språkråd 28. oktober 1972.

Reglar for val av opplæringsmål i grunnskolen finn vi i dag i «Lov av 13. juni 1969 om grunnskolen».

Tidlegare galdt reglar i «Lov om folkeskolen frå 10. april 1959».

På fleire og viktige punkt skil dei to lovene seg frå kvarandre når det gjeld desse reglane når det gjeld desse reglane.

I slutfasen av arbeidet med den nye lova la Vogt-komiteen fram «Innstilling om språksaken». — Vogt-komiteen hadde drøfta grundig alle sider av spørsmålet om språkform i skuleverket, blant anna «Valg av språkform i skolene og klasene». Som rimelig kunne vera, ber da dei gjeldande reglar om val av opplæringsmål tydelege merke etter innstillinga frå Vogt-komiteen.

Det er mitt inntrykk at reglane i lova frå 1969 ikkje har verka heilt tilfredsstillande.

Det har frå ymse og ulike hald kome fram kritikk og misnøye og ønske om visse endringar. Som vel óg var å vente.

Og da Johs. Aanderaa på møtet i Norsk språkråd 14. april 1972 innleidde om «Norsk språkråds arbeidsoppgåver», nemnde han spørsmålet om avrøystingsreglane for val av mål

Av

Sigurd Haraldsheid

i grunnskolen som ei av dei saker «rådet kanskje bør sjå på». Og i dag står altså spørsmålet på sakslista for rådsmøtet.

I mi innleiing til drøfting vil eg ikkje gå lenger tilbake enn til lova frå 1959. Og ellers vil eg gå beint på sak og ta for meg punkt for punkt i gjeldande reglar, §§ 30, 40 og 41 i lova, så langt det etter mitt skjønn anten kan bli eller bør bli framlegg om ei endring.

SPRÅKLIG SAMLING

§ 30, 1. Etter lov frå 1959 (§ 36) var det krav om å kunn-
gjera avrøysting med 2 veker
varsel. I gjeldande lov er dette
endra til 4 veker. Kyrkje- og
undervisningskomiteen peikte
på (i Innst. O.XIV. 1968-69) at
det var viktig at alle fekk god
tid til å setja seg inn i saka.
Likeeins at ei forlenging kunne
gi kvar enkelt veljar betre
høve til å tilpasse andre gjere-
mål med tanke på å kunne møte
fram til det fastsette tidspunkt.

Eg vil slutta meg til dette re-
sonnementet, men meiner at
også 4 veker er for kort tid. 8
veker ville truleg ikkje vera
for mykje.

§ 41, 1. I forhold til lova frå
1959 er det her ei avdemping
i krava til læraren. Han blir
ikkje lenger pålagd å *lempe*
talemålet sitt etter talemålet
til elevane, men han skal ta
omsyn til talemålet. Endringa
er i samsvar med framlegg frå
Vogt-komiteen. Og eg er ikkje
usamd i formuleringa så langt
ho går, og vil ikkje kommen-
tere det nærare.

Derimot ser eg gjerne at
punktet får eit tillegg som *for-*
pliktar læraren til etter beste
evne å setja seg inn i og syne
vørnad for det talemålet (den
dialekten) elevane har.

Det er høve til å velja *opp-*
læringsmål. Men det er ikkje
høve til å velja *lærarar* til ein
krins utfrå eit målkriterium.

I uheldige pedagogiske tilfel-
le kan det godt hende at ele-
vane får eit lærarmiljø kring
seg der alle eller fleire bruker
eit anna mål enn det dei sjøve
har. Da er det svært viktig at
lærarane blir tilplikta i lovs
form å vera på positiv måte
lojale mot det språkmiljøet dei
arbeider i. I Vogt-komiteen
hevda Hovdhaugen liknande
synsmåtar.

§ 41,4 (jfr. § 30,2).

Eit av dei spørsmåla det *har*
vore usemje om, og som det
kanskje *blir* usemje om, er
sjølve røystereglane, dvs. kven
som skal ha røysterett, kor
mange det må til for å krevja

avrøysting, kor mange prosent
som må til for å binde skule-
styret, kva som skal vera av-
røystingstemaet osv.

Eg vil kommentere og ta
standpunkt til somme av desse
spørsmåla:

a) Kven skal ha røysterett?

Etter lova frå 1959 var det
det vi kan kalle vanleg røyste-
rett utvida med røysterett for
foreldre eller forsyntar med
barn ved skulen, enda om dei
ikkje budde i krinsen (§36,2).

I gjeldande lov er denne røy-
steretten i samsvar med inn-
stilling frå Vogt-komiteen av-
grensa til å gjelde foreldre eller
forsyntar som har barn under
14 år og som bur i krinsen.

Eg meiner at denne avgren-
singa i røysteretten var eit mis-
grep og at vanleg røysterett bør
innførast på nytt. Spørsmålet
om opplæringsmålet i skulen
er ei sak som ikkje berre gjeld
den gruppa av foreldre som
her er nemnd, dvs. vanlegvis
om lag 20 % av dei som elles
har røysterett. Det er eit spørs-
mål som gjeld heile kulturmil-
jøet i ei grend og ei bygd i vid
mening.

Alle problem i samband med
lokalsamfunnet har kome i eit
nytt lys i seinare tid. Ein er no
meir enn tidlegare klår over
samspelet mellom dei ymse
kulturfaktorar i eit miljø.

Johs. Aanderaa, som var
medlem av Vogt-komiteen, kom
inn på nettopp dette spørsmå-
let i si innleiing på vårt råds-
møte 14. april, der han m. a.
sa: «Personleg er eg i tvil om
den foreldre retten som Vogt-
komiteen understreka så sterkt
i denne samanhengen» —

— «Eg trur det er mange som
ser annleis på dette spørsmålet
i dag enn i 1960-åra. Det synest
no klart at vi må gå langt for
å verne om dei kulturelle inte-
ressene til lokalsamfunnet, og
opplæringsmålet i grunnskolen
hører heime i denne saman-
hengen.»

b) Krav om avrøysting.

$\frac{1}{4}$ av dei røysteføre kan i

dag krevja avrøysting. Når det
så er berre om lag 20 % som
har røysterett i denne saka, vil
det seie at 5 % av dei som har
vanleg røysterett i ein krins,
kan krevje avrøysting.

Dette synest å vera eit mykje
veikt grunnlag for å reise eit
krav som kan få store conse-
kvensar. Som ein kunne vente,
har det da óg i seinare tid i
fleire tilfelle vist seg at resul-
tatet av avrøystinga har vorte
negativt for dei som reiste kra-
vet. Da er det skapt uturvande
strid. Med dei røystereglar som
i dag gjeld, burde kravet vera
at minst $\frac{1}{2}$ av dei røysteføre
må krevja avrøysting. Med
vanleg røysterett i spørsmålet,
som er mitt prinsipielle krav,
kunne det kanskje greie seg
med $\frac{1}{4}$, slik det da var etter
lova frå 1959.

c) Kva skal binde skulestyret?

Både etter lova frå 1959 med
vanleg røysterett og etter lova
frå 1969 med avgrensa røyste-
rett var og er skulestyret bunde
av 40 % av dei røysteføre.
Dette er etter mitt skjønn ikkje
rimeleg. Med vanleg røysterett
kan 40 % vera rimeleg. Men
dersom berre foreldra har røy-
sterett, bør kravet vera 50 %.

d) Om å sløyfe avrøysting.

Fleirtalet i Vogt-komiteen
gjekk inn for å sløyfe avrøyst-
ing og la foreldra avgjera spørs-
målet ved innmelding av barna
i skulen (med eit unntak for
små skular). Frå mange hald
vart det peikt på at ei slik ord-
ning i vippekrinsar ville kunne
føre til språkstrid og press frå
ymse grupper kvart einaste år.

Ullensaker skolestyre sa m.
a. at ein slik skipnad «lett kan
føre til at ytterliggående inter-
essegrupper kan komme til å
øve utilbørlig press på foreldre
som har elever som skal be-
gynne i 1. klasse.»

Det kom da heller ikkje med
i lova.

Når eg likevel nemner det
her, er det for di eit slikt krav
kanskje kan bli reist på nytt.
Etter mitt skjønn vil gjennom-

føringa av eit slikt framlegg føre til nett det motsette av språkfred. Det kan skapa stendig strid og uro og uvennskap som ingen kan vera tent med. Difor bør det avvisast.

e) *Avrøystingstema.*

(Jfr. § 40,2 i lova).

Etter gjeldande lov er temaet val mellom dei to offisielle målformer, bokmål og nynorsk. Veljarane skal ikkje uttala seg om radikale eller moderate former, om i eller a.

Ingen i Vogt-komiteen gjekk inn for noko anna enn det. Men eit fleirtal ville at foreldra kunne få høve til å *ønskje* seg ein variant ved avrøysting, eventuelt innmelding.

Johs. Aanderaa gjekk i eit særvtotum mot eit slikt framlegg og hevda at skulestyret skulle avgjera målvariant. — Dette fekk sterk stønad i fråsegna frå Norsk språknemnd. Dette synet vil eg slutta meg til. Det er her spørsmål om å ta standpunkt til meir detaljerte språkproblem som ein ikkje med rimeleg grunn kan vente at kvar og ein av dei røysteføre har god nok greie på. Det er eit pedagogisk spørsmål og eit fagspørsmål der skulestyret er det mest kompetente organ, og der dei folkevalde representerer demokratiet.

§ 41,6 Om parallellklasser

I lova frå 1959 var kravet at det måtte til 15 elevar for å skipa parallellklasse med anna opplæringsmål enn det vedtekne. Det kunne da gjennomførast full klassedeling på alle klassesteg og i alle fag.

Dette elevtalet er no endra til 10, såleis at det ikkje må bli færre enn 10 elevar i kvar gruppe. Eg synest dette er eit rimeleg tal. Ut frå ei pedagogisk vurdering er det knapt heldig med mindre grupper enn med 10 elevar. Derimot bør det bli ei endring i den regelen i lova som seier at det frå 4. til 7. klassesteg skal vera høve til klassedeling berre i norsktimane.

Rett nok kan ein under tole-

SPRÅKLIG SAMLING

Redaktør: Ivar Grotnæss

Frichsgt. 3-5, Oslo 3 — Tlf. (02) 46 78 97

LANDSMØTET 1972

Landslaget for språklig samlings har landsmøte annet hvert år. Mellom landsmøta kommer landsstyret sammen til rådgiving.

ransens synsvinkel hevde at ei slik blanding av elevar kan ha sine gode sider. Og eg har positive røynsler i så måte frå gymnasen.

Men det er annleis i grunnskulen. Og det skal ikkje stor fantasi til for å tenkje seg til kva for uheldige pedagogiske situasjoner som kan bli resultatet i somme klasser. I mange tilfelle kan undervisninga i andre timar koma til å bryte med den språkkjensla som norsktimane byggjer opp.

I landsmålestokk er det få kommunar og få klasser det gjeld, så dei økonomiske konsekvensar på grunn av lønner vil ikkje bli store alt i alt. Likevel kan dei bli tunge for dei kommunar det gjeld. Difor bør staten dekkje alle ekstrautgifter i slike høve.

Ei anna sak er det at romproblema i ein akutt situasjon kan bli store. Det prinsipielle kravet må likevel vera deling heilt til topps i alle fag i dei 7 første åra i grunnskulen.

Som ein konklusjon vil eg seia at ånda i lova m.a. må vera å sikre ein viss stabilitet når det gjeld målforma i skulen.

Alle som kjenner til kor mykje utrivnad som følgjer med ein hardsett målstrid i ei grend, burde vera samde om at krav om målavrøysting ikkje bør reisast utan ein kjenner seg nokså trygg på at det vil føre fram, dvs. at det står ein brei folkeopinion bak. Dette bør lova sikre med sine reglar.

Landsstyremøtet 1972 gjorde fleire viktige vedtak. Vi viser til utdrag av protokollen fra møtet på annet sted i bladet. Årsmeldinga for 1971/72 er også gjengitt i dette nummeret.

Disse dokumentene vitner om at laget driver et planmessig organisatorisk arbeid. Vi ser dette som særlig viktig i den situasjonen vi nå står oppe i. Laget har fått ei nøkkelstilling i Norsk språkråd, og det legger på oss et spesielt ansvar. Landsstyremøtet gjorde det klart at det i språksaka er slutt med å bøye av for det konservative. Fra nå av må det gå framover mot meir langsiktig tilnærming mellom de to skriftmåla våre.

Landslaget har krevd at en i arbeidet i Språkrådet må legge et slikt siktemål på framdriften i rettskrivningssaka. Vår samlenormal er et godt grunnlag å stå på i strevet med ny rettskriving. Vi forlanger ikke at alt i samlenormalen skal gjennomføres i neste runde, men normalen må bli et særdeles sentralt arbeidsdokument i materialet som fagfolka må bygge på i sine vurderinger.

I mellomtida vil og må vi i laget ta et krafttak med medlemsverving. Landstyret gav oss mange gode impulser på dette området.

Sett at vi i 1973 går aktivt inn, hver og en av oss, for å skaffe minst to nye medlemmer. Det vil si en tredobling av medlemstallet, og med det, langt større slagkraft i den styrkeprøva vi står foran. — Landsstyremøtet 1972 har trekt opp framgangslinene for laget. Det er nå det enkelte medlem som må bli med og dra lasset og drive opp farten.

Ivar Grotnæss.

Fra årsmeldinga 71/72

1. Sentralstyret.

På landsmøtet 3. oktober 1971 blei disse valgt til nytt sentralstyre for perioden 1971-73:

Ivar Grotnæss, formann
Rakel Seweriin, nestformann
Tore Moen, sekretær
Johs. Fosså, kasserer
Gunnar Horverak
Ivar Hundvin
Olav Tveitan.
Som varamenn:
Vidar Guldal
Jakob Skauge
Lars S. Vikør.

Sentralstyret har hatt 6 møter i tida fram til landsstyremøtet 29. oktober 1972. Protokollene fra møta er blitt sendt landsstyremedlemmene.

2. Landslaget og Språkrådet

Ivar Grotnæss (varamann Ola Halvorsen) og Magne Aksnes (varamann Jakob Skauge) blei valgt til å representere Landslaget i Norsk språkråd. Rådet har vært samla til 2 møter, 1. februar 14—15 april 1972. Etter vedtaket i Rådet om liberalisering av formverket i bokmålet sendte laget brev til Rådet og gjorde greie for sitt syn på pkt. 9.

3. Bladet «Språklig Samling»

er kommet ut med 4 nr. i alt 60 sider. Det har gått greit å samle stoff til bladet. Det blir trykt i over 2500 eksemplarer og sendt skoler og bibliotek foruten til medlemmene. Bladet er største utgiftsposten for laget, og det er et spørsmål om en må skjære ned på opplag og sidetall.

4. Laget delte i år ut litteraturprisen til Hans Børli.

Gjennom et godt samarbeid med Aschehougs forlag fikk tiltaket relativt stor omtale.

5. Landslaget og EF-spørsmålet.

Denne saka har vært vanskelig. Sentralstyret kom med en

erklæring i nr. 1 i år om språksak og politikk. Den førte til noen utmeldinger.

6. Av andre organisasjonsmessige saker av større betydning som opptok Sentralstyret i perioden, kan nevnes utmeldingen av lektor Torkel Magnusdal.

8. Laget har søkt departementet om tilskott til utgiing av et opplysningsskrift, men har ennå ikke fått svar.

9. I samband med *rundskriv til skolestyrene om radikale og moderate former 1971* skreiv LSS til statsråd Gjerde og bad om at følgende formulering blei tatt inn i rundskrivet: (som skulle gå til skolestyrene og rådem til å innhente uttalelser fra foreldreråd om læreboke-

«Før slike uttalelser sendes til foreldreråd, skal skolestyret ha innhentet sakkyndig uttalelse fra lærerråd og skoleråd. Disse uttalelser skal skolestyret legge ved saka når den blir sendt over til foreldrerådet».

Rundskrivet fikk et tillegg som imøtekom LSS's prinsipielle krav.

PROTOKOLL

FRA LANDSSTYREMØTE 72

- Saksliste.
1. Årsmeldinga 1971/72
 2. Regnskapet for 1971
 3. Landslaget og Språkrådet
Ola Halvorsen og Magne Aksnes deltar i møtet i Språkrådet den 28. oktober og vil orientere og innleie til drøfting
 4. Framlegg fra Magne Aksnes og Lars S. Vikør om skriv til Språkrådet fra Landslaget.
 5. Organisasjonssaker
 6. Valg av nytt sentralstyremedlem etter Tore Moen.
Valg av valgnemnd til landsmøtet 1973
 7. Eventuelt

Sak 1 Årsmeldinga

Etter en del spørsmål/merknader, hvor også en del prinsipielle sider blei diskutert, blei årsmeldinga godkjent.

Det blei gjort vedtak om å dele ut litteraturpris over nyttår 1972/73.

Sak 2 Rekneskap for 1971

Godkjent.

Sak 3 Landslaget og språkrådet

Aksnes og Halvorsen, som deltok på møtet i Språkrådet 28.10.1972, gjorde greie for det som var oppe på møtet. Det var, i tillegg til referatsaker og et par valg, pris for sakprosa, informasjonstjenesten, valg av opplæringsmål i grunnskolen, og rettskrivings spørsmål.

Etter en del spørsmål/merknader blei utgreiinga tatt til etterretning.

Sak 4 Framlegg om skriv til Språkrådet

Formannen refererte lister m.m. satt opp av Aksnes og Vikør.

Etter en del diskusjon, hvor det m.a. blei vist til at rektor Coward i Språkrådet hadde sagt at en ville ha inn forslag innen årsskiftet for så å kunne ta spørsmålet om rettskrivningsendring opp i møtet i slutten av januar 1973, blei det gjort følgende vedtak:

Sentralstyret får i oppdrag å skrive til Språkrådet og skissere vårt ønskemål, ett skriftspråk, og be om at det blir utarbeidd en samlenormal dersom det er aktuelt å gå i gang med ny rettskriving. Samlenormalen sendes alle rådsmedlemmene. Dersom det blir tale om enkelt-spørsmål (del-løysinger), må vi få komme med konkrete framlegg etter hvert som det er aktuelt. (Enstemmig).

Ps. Brev til Språkrådet blei sendt i november.

Sak 5 Organisasjonssaker

a) Inntil det er mulig å få utpekt redaktør, hjelper Halvorsen formannen med korrekturelesing osv. Alle som har sty-

LANDSLAGET FOR SPRÅKLIG SAMLING

Medlemspengar, kr. 10,— pr. år.
Postgiro 16 378.

Formann:

Rakel Seweriin, Fastingsgt. 7, Oslo 3, tlf. 60.67.89
Kasserer: Johs. Fosså, Postb. 636, Oslo 1.

Opprettelse av norsk leksikografisk institutt

I St. prp. nr. 1 for 1972 er under kap. 377, post 70, nevnt at ikke alle spørsmål vedrørende oppretting av Norsk leksikografisk institutt var avklart og at en måtte komme tilbake til saka.

Universitetet i Oslo har i brev 21. februar 1972 meddelt at Kollegiet i møte 18. februar 1972 vedtok følgende: «1. at Norsk leksikografisk institutt etableres som et institutt ved Det historisk-filosofiske fakultet med virkning fra 1. juli 1972.

revert, må være med på å samle stoff.

b) Det søkes utveger til å få økt medlemstallet. I første omgang sender formannen et brev til kontaktmenn m. fl. Egerdal setter opp utkast.

i) Det sendes søknad til Statens eiendomskontor om å få et kontorlokale.

d) Stoff til nye nummer av bladet blei drøfta.

Sak 6 Valg

Nytt sentralstyremedlem:
Enstemmig valgt A. Kvalheim.
Valgmennd til landsmøtet 1973: Enstemmig valgt O. Tveitan og I. Hundvin.

Sak 7 Eventuelt

Ingen saker tatt opp.

2. at stillingene som ledere for de tre ordboksverker omgjøres til dosenturer og at innehavere blir ledere av de tre avdelinger Norsk leksikografisk institutt skal bestå av: Avdeling for bokmål, Avdeling for gammelnorsk og mellomnorsk, Avdeling for nynorsk. Det forutsettes at de tre nåværende ledere av ordboksverkene Dag Gundersen, Finn Hødnebo og Alf Hellevik blir undergitt kompetansebedømmelse av en spesielt oppnevnt komité og at de blir gitt personlig lønn som for dosent fra 1. juli 1972, dersom de finnes kompetente. De tre dosenter tillegges undervisningsplikt på linje med lederne av andre institutter av lignende art som for eks. Målførearkivet.

3. at de øvrige stillinger ved ordboksverkene omgjøres til henholdsvis 1 stilling som førsteamanuensis og 8 stillinger som amanuensis I og slik at de nåværende innehavere av ordboksredaktørstillingene bedømmes av en komité før de respektive stillinger omgjøres.

4. I likhet med fakultetsrådet forutsetter kollegiet at omgjøringen av ordbokslederstillingene til dosenturer og omgjøringen av ordboksredaktørstillingene til amanuensis ikke skjer til fortrenghet av andre stillinger ved universitetet samt at ekspansjonen ved Norsk leksikografisk institutt for 1973 og de følgende år kommer i til-

legg til universitetets ordinære budsjettammer.»

Det Norske Samlaget har i brev av 20. mars 1972 uttalt:

«Vi viser til vårt tidlegare brev frå 26. oktober 1971 om skiping av Norsk Leksikografisk Institutt under Universitetet i Oslo. Universitetsdirektøren har no i brev fra 13. d.m. slutta seg til dei retningslinjer Det Norske Samlaget skisserte i brev frå 3. februar 1971 når det gjeld dei prinsipielle vilkåra for overføringa av Nynorsk Ordboksverk til det nye instituttet. Som ein vil sjå, er det føresetnaden at Det Norske Samlaget som før skal ha forlagsretten til verket «Norsk Ordbok», og det vil seinare bli sett opp ein formell forlagskontrakt om dette. Det er vidare føresetnaden at Det Norske Samlaget skal nemne opp ei fagleg-konsultativ tilsynsmynd så lenge ordboka er under utgiving.

På denne bakgrunnen seier Det Norske Samlaget seg i prinsippet villig til å overføre Nynorsk Ordboksverk til Norsk Leksikografisk Institutt frå den tid dette instituttet blir skipa. Styret i Det Norske Samlaget understrekar at instituttet bør skipast så snart som mogleg, og vonar at det kan skje frå 1. juli d. å.

Når det gjeld den økonomiske sida av spørsmålet, kan Det Norske Samlaget ikkje slutta seg til det framlegget departementet har oversendt med brevet frå 5. oktober 1971, nemleg at 46,6 % av statstilskottet til Det Norske Samlaget over kapittel 377, post 70.2, for framtida skal løyvast direkte til Universitetet i Oslo.»

Det Norske Samlaget gir i sitt brev en nærmere begrunnelse for dette standpunkt og peker bl. a. på at Nynorsk Ordboksverk i de seinere år har krevd en meget større del av det samlede statstilskott til Samlaget enn tidligere, etter budsjettet for 1972 således om lag 50 % mot 30—40 % et tiår tilbake. En konsekvens av dette er at det generelle tilskottet til forlagsdriften i 1971

utgjorde bare 4,8 % av samlede forlagskostnader, *mindre enn noe år før siden Samlaget fikk faste årlige statstilskott i 1894*. Tilskottet fra Norsk kulturfond har samtidig gått ned de siste år. Dette har ført til en meget vanskelig likviditetssituasjon i Det Norske Samlaget, og en rekke store arbeidsoppgaver har måttet utsettes, bl. a. nynorske lærebøker og en del ordbøker som er i arbeid.

Norges almenvitenskapelige forskningsråd har i brev av 18. oktober 1971 uttalt følgende om forslaget fra departementet om å opprette Norsk leksikografisk institutt i løpet av 1972 ved å overføre en del av bevilgningen til Norges almenvitenskapelige forskningsråd som går til dette formål direkte til instituttet:

«Norges almenvitenskapelige forskningsråd viser til brev av 5. oktober 1971 og ser av St. prp. nr. 1 (1971—72) at det ikke er fremmet forslag om noen bevilgning til Norsk leksikografisk institutt for 1972. Rådet har merket seg utagnet i brevet fra departementet om statens stilling til instituttet for 1973. I den sammenheng viser rådet til vedlagt notat «Norsk leksikografisk institutt 1957—1971. En dokumentasjon fra uttalelser og utredninger om saken.» Notatet viser departementets og Stortingets stilling til saken tidligere og det ansvar staten etter rådets oppfatning, har for å sørge for opprettelse og drift av instituttet.

Norges almenvitenskapelige forskningsråd har drøftet saken med de tre berørte ordboksredaktører. Saken har, til tross for den korte frist, vært behandlet både i Rådet for humanistisk forskning og av Norges almenvitenskapelige forskningsråd's styre. Departementet ber i brev av 5. oktober om svar på om rådet eventuelt foretrekker at staten formelt overtar utgiftene til instituttet i 1972 mot at stats-

tilskottet under kap. 338 reduseres tilsvarende i forhold til forslaget i St. prp. nr. 1 for neste år. Norges almenvitenskapelige forskningsråd kan ikke akseptere en slik løsning. Rådets berettigelse er bl. a. å initiere nye forskningstiltak som senere bør komme inn på ordinære offentlige budsjetter. Knesetter man derimot det prinsipp at avlastning av forpliktelser skal innebære tilsvarende reduksjon av bevilgninger til rådet, vil dette i lengden lamme Norges almenvitenskapelige forskningsråd's virksomhet. Når det skal gis svar, føler rådet seg forpliktet til å ta i betraktning både ordboksverkernes interesser og mer generelle forskningshensyn. På en slik basis finner en ikke å kunne gå inn for at utgiftene til instituttet blir overtatt av staten for kommende år mot tilsvarende nedskjæring av bevilgningen til Norges almenvitenskapelige forskningsråd.»

Kirke- og undervisningsdepartementet mener det er viktig at Norsk Leksikografisk Institutt opprettes så snart som mulig. Men departementet finner det ikke mulig å fremme forslag om at oppretting av Norsk Leksikografisk institutt fra 1. juli 1972 skal finansieres i sin helhet ved tilleggsbevilgning. Det er nødvendig å trekke inn i bildet de bevilgninger som allerede er gitt til Det Norske Samlaget og til Norges almenvitenskapelige forskningsråd, og som i alle tilfelle vil gå til denne virksomhet i 1972.

Kirke- og undervisningsdepartementet finner det rimelig at en del av den bevilgning som Det Norske Samlaget har fått under kap. 377, post 70, overføres til driften av Norsk leksikografisk institutt. Departementet har imidlertid lagt vekt på at det generelle tilskott til Det Norske Samlaget i de seinere år har gått til

dekning av de økte lønnsutgifter i Nynorsk Ordboksverk. Det er videre lagt vekt på Samlagets vanskelige økonomiske stilling og det kulturelt verdifulle arbeid dette forlaget utfører på et viktig område.

Ut fra disse synspunkter, som faller sammen med det som ble uttalt av Kirke- og undervisningskomiteen i Budsjettinnstilling S. nr. 12 (1971—72), foreslår departementet at kr. 59 000 av det beløp på kr 147 000 som etter Det Norske Samlagets budsjett for 1972 skulle ha gått til drift av Nynorsk Ordboksverk i annet halvår dette år, beholdes av Samlaget som økt tilskott til bokproduksjonen, mens kr 88 000 overføres til driften av Norsk leksikografisk institutt.

Det beløp som Norges almenvitenskapelige forskningsråd ville ha brukt til ordboksarbeidet i 2. halvår 1972 foreslås trukket inn i sin helhet.

Utgiftene til det nåværende personale med den forutsatte omstrukturering fra 1. juli 1972 vil bli følgende:

3 dosenter som ledere av tre avdelinger for nynorsk, for bokmål og for gammelnorsk	kr 112 000
9 amanuenser med opprykk til førsteamanuensis etter vanlige regler «	262 000
3 kontorassistent/fullskriv difor jamt «sende inn ein mektig	« 40 000
	<hr/>
	Sum kr 414 000
Trygdeutgifter	« 61 000
Bøker og driftsutgifter.. «	35 000
	<hr/>
	kr 510 000
	<hr/>

Dette kan dekkes slik: Halvparten av bevilgningen under kap. 377, Tilskott til kulturverntiltak

MÅLPOLITIKK

Kjell Haugeland:
Målpolitiske dokument
1864—1885.
Orion-bøkene.
Det Norske Samlaget, 1971.

Ivar Aasen var misnøgd med framgangen for landsmålet i førstninga av 1870-åra. «Det er just ikkje mange gode Syner fyre nærmaste Framtidi», skriv han i 1872, og han klagar over «ymse Galningar, som berre riva ned og inkje byggja upp».

Galningane — dei fann han for eksempel i redaksjonen for bladet *Andvake*, der Steinar

post 70, underpost 9, Det litterære ordboksverket	kr 85 000
Av bevilgningen under kap. 377, post 70, underpost 2, Det Norske Samlaget overføres til nynorsk ordboksverk	« 88 000
Halvparten av det tilskott Norges almenvitenskapelige forskningsråd har regnet med til ordboksverkene i 1972, tas av bevilgningen under kap. 338, Tilskott til Norges almenvitenskapelige forskningsråd	« 187 000
Nødvendig tilleggsbevilgning	« 150 000

Sum bevilgning til Norsk leksikografisk institutt fra 1. juli 1972 kr 510 000

Beløpet blir å føre opp som tilleggsbevilgning under kap. 310, Universitetet i Oslo, under følgende poster:

Lønninger, faste stillinger kr. 414000
Trygdeutgifter « 61000

Institutter, samlinger og bibliotek « 35000

kr. 510000

Schjøtt og Werner Wereniskiold huserte. Dei fuska slik med språket at Aasen snart sa opp bladet.

Men den verste galningen var nok Olaves Johannes Fjærtøft, sunnmøring som Aasen sjølv, fritenkjar og sosialist. Aasen sette sine voner til Bergensmålmennene; Fjærtøft hadde ikkje mye til overs for det historisk-nasjonale målsynet hos dei. «Ulukka hev vel vore», skreiv Fjærtøft i «Fram», bladet sitt, «at Mesteparten av desse Bergjensarane alder hev snakka Norsk, då dei var små, Mesteparten e Storfolks Sone, som hev gjort Bykse mæ eingang frå Salongmål og te Bondemål.»

Fjærtøft kravde rom for folkemålet: «De fær lye meir ette Bryggjæesjauaren!»

Fjærtøfts krasse oppgjør med det nasjonalromantiske målmannssynet finn vi i ei lita Orion-bok som nyss hev komen ut. Det er Kjell Haugeland som har redigert ei samling med målpolitiske dokument frå tidsrommet 1864—1885; vi kan gjerne sjå boka som grunnlagsmateriale for den studien Haugeland gav ut tidligare i år og som handla om målsak og poli-

ALEXANDER ISAJEVITSJ SOLZJENITSYN

En dag i ditt liv,
Alexander,
må være som å åpne
en postkasse
for en nygift rekrutt
som venter på å bli innkalt
til tjeneste i rikets hær.

En dag i ditt liv,
Isajevitsj,
må være som å våkne
til lyden av støvlesteg
for en uskyldig, mistenkt,
som venter på at noen
skal hente ham til forhør.

En dag i ditt liv,
Solzjenitsyn,
må være som å pakke
ut en kostelig gave
for en som ingenting venter
og ikke tør spørre
hvem senderen er.

Leif Egerdal.

tikk i de første åra av 1900-tallet. «Striden kring sidemålsstilen» heitte den.

«Målpolitiske dokument 1864—1885» er ei nyttig samling som kastar lys både over brytningane i målrørsla og over dei

FRIDA

ANDREASSEN ETTF.

SKEI — SURNADAL

Kolonial — Kortevarer — Manufaktur

Om Norsk språkråd

Arvid Torgeir Lie:

Som varamann til det nyoppretta Norsk Språkråd, har eg fått tilsendt materiale om rådet, vedtekter, samansetning osv. Når så mange institusjonar og organisasjonar er blitt representerte i Språkrådet, er nok den gode tanken bak at alle delar av land og folk skal bli høveleg representert og få gjort sitt syn og sin innverknad gjeldande i språkspørsmål, pluss at ein har tatt omsyn til å få med nok språkleg ekspertise. (Universitet og høgskolar har fått ein relativt stor representasjon).

Ein ser at akademikarstanden, lærarstanden, kunstnarstanden, bondestanden osv. har sine talsmenn i Språkrådet, men det er ei stor gruppe i den norske befolk-

politiske avgjerdene som skulle gi målsaka det avgjerande gjennombrøttet dei siste tiåra av 1800-talet.

Det viktigaste skjedde i 1885, med jamstellingsvedtaket. Regjeringa Selmer fall i 1884, og da Johan Sverdrup fekk roret, «kastet han hele sin Veltalenheds Styrke» inn for målsaka. Sverdrups tale i Stortinget 30. april 1885 er eit praktfullt stykke reotrisk prosa; her manglar ikkje mange av de klassiske reotriske figurar.

Boka har eit greitt forord av Kjell Haugeland, som viser korleis målsak og venstre-sak går side om side, medan Høgre i alle sakene står samla mot målrørsla. Det ein skulle ønskt av ei samling som denne, var at ho hadde gitt rom for innlegg frå motstandarane og. Det var mange og viktige innlegg frå den kanten: skoledirektør Bonnevie, professor Johan Storm og Bjørnstjerne Bjørnson kunne gjort biletet meir fullstendig.

F. E. V.

ning som ser ut til å få liten eller ingen representasjon, det er arbeidarklassa i byane. Den skulle i såfall ha kome inn under bokmålsseksjonen, men innom denne seksjonen finn vi to opne, almenne språkorganisasjonar, det er Riksmålsforbundet og Det Norske Akademi for Sprog og Litteratur, eg trur ikkje språkinteressene til arbeidarklassa blir ivaretatt der.

Dermed bryt Språkrådet alt i sitt utgangspunkt sin eigen formålsparagraf, paragraf 1a, der det heiter: «Norsk Språkråd skal verne om den kulturarv som norsk skriftspråk og talespråk representerer, fremme tiltak som kan øke kunnskapen om norsk språk, dets historie og egenart, fremme tolerase og gjensidig respekt i forholdet mellom alle som bruker norsk språk i dets forskjellige variantar, og verne om den enkelte borgers rettigheter når det gjelder bruken av språket». Her har vi fått ein framifrå formålsparagraf, men Språkrådet kan ikkje oppfylle sin målsetting når ein så stor del av folket som arbeidarklassa i byane er, ikkje er komen med i rådets samansetning.

Dette er ein så stor mangel ved det nye Språkrådet at det er grunn til bekymring. Det burde vera naturleg at organ innom arbeidarrørsla tok seg av denne saka til nærmare undersøking og fremja tiltak som kunne rette opp denne mangel.

Margrethe Ruthol:

Arvid Torgeir Lie (varamann i nevnte råd) mener at arbeiderklassen i byane er utenfor Språkrådet.

Jeg regner meg selv til arbeiderklassen, er en ivrig riksmålstilhenger og har fulgt nøye med når det gjelder oppnevning av medlemmer til nevnte råd. Riksmålsforbundets representanter, Margrethe Øverland og Aksel Lydersen med Johannes Elgvin og Per Glad som varamenn vil ivareta også våre (arbeiderklassens) in-

teresser sammen med det øvrige riksmålsfolkets interesser i rådet, det er jeg overbevist om.

For øvrig var det på høy tid at også riksmålets folk kom med —, normeringen av vårt sprog er ikke bare noen enkeltpersoners interesse, men fra alle kanter er det interesse for dette arbeide. Lie burde vite at innen lærer-, kunstner- og akademikerstanden befinner seg svært mange folk som sogner til det han kaller arbeiderklassen.

Arvid Torgeir Lie:

Margrethe Ruthol skriv i eit svar til mitt innlegg om Språkrådet og arbeidarklassa i byane i Arbeiderbladet for ei tid sidan at Riksmålsforbundets representanter i Rådet vil kome til å ivareta arbeidarklassas språklege interesser på ein fullgod måte. Ein flott påstand:

Det kan vel ikkje diskuterast ein gong at den del av befolkningen som er tilslutta Riksmålsforbundet brukar eit språk som skil seg radikalt ut frå det som det store fleirtal av arbeidsfolk i byane brukar til vanleg, så radikalt at dei må kjenne dette språket like framandt, ja kanskje til og med endå meir framandt enn nynorsken. Eg kan tenke meg at det måtte vera ein lidelse for desse menneska om dei måtte bruke det språk som Riksmålsforbundet forfektar, og det må kjennast som ein menneskerett å sleppe bruke det. (Det same gjeld og for storparten av dei akademikarar, lærarar, kunstnarar osv. med bakgrunn i arbeidarklassa.)

Om Riksmålsforbundet er interessert i å ta seg av arbeidsfolks språklege interesser, er nok ikkje denne interessa gjensidig på langt nær, sjølsagt. Ein må kunne innsjå og vedgå at arbeidarklassa i byane har sin eigen språkform og språktradisjon med mange og store fellestrekk som har krav på respekt og som bør ha eit ord med i laget når det offisielle norske språk frå tid til tid skal utformast.

Så vidt eg kan forstå er det ein vesentleg ny situasjon som har oppstått på det språkpolitiske området i og med Norsk Språkråd. Myndighet og autoritet i språk-

Klipp fra "Norsk Tidend"

Ingen snarveg til ny Rettskriving

Sjokk-taktikken som bokmålsseksjonen tok i bruk då arbeidet i det nye Norsk Språkråd skulle ta til har fått mange til å misforstå kva som i grunnen gjekk for seg.

Mellom anna ser det ut til at mange glemmer at det no er Kyrkje- og undervisningsdepartementet som har sitt å seia om saka — departementet avgjer om, når og korleis framlegget skal setjast i verk. Gjeld det ei ny rettskriving, kjem sjølsagt også Stortinget i si tid inn i bildet.

Det er heller ikkje rett at Norsk språkråd har kome med framlegget. — Språkrådet har ikkje realitetsdrøfta saka, berre sendt vidare tilrådinga frå særutvalet for bokmål.

Og endeleg gjeld ikkje framlegget språket i lærebøker eller offisielt mål. Framlegget er avgrensa til det skriftlege målet for elevar i skolen, og til munnleg tenestemål i Norsk Riksringkasting.

Norsk Riksringkasting har elles bede Norsk språkråd vurdere eit framlegg til nye retningslinjer for språkbruken i radio og fjernsyn.

— Det finst ingen beinveg til ei ny rettskriving, og eg må vedgå at eg undrar meg ikkje så lite over vedtaket frå bokmålsseksjonen i Norsk språkråd, seier formannen i Kyrkje- og undervisningskomiteen i Stortinget, Per Karstensen. Skal eg døme etter det eg har sett referert av Cowards foredrag om liberalisering av rettskrivingsreglane for bokmål, verkar det på meg som

spørsmål er blitt flytt over frå dei politiske organ til Språkrådet. Arbeiderrørsla kan ikkje lenger stole på at politikarar i storting og regjering kan ivareta dens språklege interesser. Arbeiderrørsla må nå sørge for å finne sin eigen plass i det nyoppretta språkpolitiske organ.

han faktisk tek sikte på ei ny norsk rettskriving. Eg tør trygt påstå at dette ikkje var intensjonane til Kyrkje- og undervisningskomiteen i Stortinget, og det er ei fullstendig misforståing av vår innstilling å tolke innstillinga som pålegg til det nye språkrådet om ei vidfemnande liberalisering.

Noko slikt pålegg gav vi sjølsagt ikkje. Det vi gjorde, var å peike på at mykje av det bitre i språkstriden hadde sin grunn i nokre såkalla «forbodne former» — og vi meinte at ved å tillate desse spesielle, omstridde ord og ordformer kunne ein skapa grunnlag for meir fredeleg samarbeid om språket. I innstillinga overlet vi dette til det nye Norsk språkråd, for å vurdere det på fritt grunnlag. Stortinget gav sjølsagt ikkje Språkrådet noko som helst pålegg om dette. Det ville ha vore å gje Språkrådet eit mandat — via omvegar. Og det var semje om at det nye rådet skulle ha eit heilt fritt mandat.

Norsk Språkråd står derfor helt fritt. Men det går i dette framlegget mykje lenger enn eg hadde tenkt meg og trudd at det ville gjera. Eg skjønar det slik at Norsk språkråd vil fjerne dei obligatoriske ho-kjønnsformene og gå tilbake til felleskjønn reint generelt, — eg er her er på bøljelengde med den som slett ikkje sikker på at tankegangen kom til uttrykk i Stortinget.

KLIPP fra PRESSA

«Berigtigelse»

I nærværende organs nr. 1 dette aar forefindes en yderst uheldig misforstaaelse idet der til vaar ublandede glæde og sorry er nogle trykfejl forekommende. De brave borgere der repræsenterer skolerne, Rigsmaalsforbundet og vores agtede akademi ere blevne fremstillede som repræsenterende den modebevegelse der i disse dage benævnes «nynorsk». Ak, hvi kan den trykfejlsdjævel dog omkulkaste vaare bedste intentioner! Vi haaber der gives tilgivelse for denne dødelige synd, der dog maa skabe ægte vrede i de krædse der staaer vagt om vaart norske riges maal.

PRESSEKLIPP

Efter bestemmelse av poststyrelsen har postaaernerier i Kristiania faat nyt navn. Skøyen er omdøpt til Skøyen og Snarøen til Snarøya og Vollebугten til Vollebukta. Man kan merke at «gjendøperpartiet» igjen er kommet til regjeringmakten. Humbugen leve!

Asker og Bærums Budstikke 28.10.1921.

Stavanger Aftenblad 10.11.1971.

Blomster og ugras

i språkets hage

Herr redaktør.

Olga Oppedal takker for at Aftenbladet prøver å verne om språket vårt. Det samme vil jeg gjøre, for i vår tid er språket svært utsatt. I aviser, tidsskrifter, radio og TV, dukker det stadig opp nye ord og vendinger samtidig med at noen prøver å forenkle og sammendra ord og uttrykk som allerede består. Påvirk-

↓

**ETT FOLK
ETT SPRÅK**

ning fra andre språk gjør seg også sterkt gjeldende.

Blant gjengangerne er uttrykk som «å sitte i telefonen» — «å ligge og springe» m. fl. Noe av det siste jeg hørte var ordet «syngedame», brukt om sangerinne.

Det må være riktig at folk prøver å plante nye blomster i språkets hage, men sistnevnte plante skal ikke få gro hos meg.

Og så har man selveste styggen, nemlig uttrykket «fordeler og bakdeler», som igjen er blitt til «bakdeler og framdeler». Her må jo «fordeler og ulemper» være det eneste riktige.

En ny tendens til sammentrekning av ord, især i avisoverskrifter, antakelig på grunn av plasshensyn, finner vi i ord som «bilkjøre», «flystyrt(e)» m. fl. Men slike ord kan vel ha sin berettigelse også.

Til slutt vil jeg nevne ordet «betydelse», som jeg virkelig har hørt folk si. Her blandes antakelig «betydning» og «innflytelse» sammen.

Kan ikke Aftenbladet av og til ofre litt spalteplass for å få luket bort litt av det ugras som finnes i vårt språk.

Svært mange kan sikkert trenge en rettesnor for sin skrift og tale.

Stavanger i november 1971.

Svein Imsland.

Til innsenderens bemerkning om «syngedame» er å si at uttrykket er oppfunnet og brukt ironisk, nedsettende, altså en dame som riktignok synger, men som ikke kan det godt nok til å betegnes som sangerinne. Sammenlign sparkepike og danserinne!

P. T.

For 25 år siden

14. oktober 1946

For mye hest.

Er riksstyret merksam på at det for tiden er overskott av hest i landet vårt? spurte en representant for Sogn og Fjordane, Lunde, i Stortinget.

Når hestetallet er gått så sterkt opp, kommer det blant annet av at det var så vanskelig med transportmidler under krigen og at hester har stått og står i god pris. Taleren fryktet at prisene seinere ville bryte sammen til skade for jordbruket og hele samfunnet. Vi forer i dag på

NYE BØKER:

BLANT KONGSEMNER («Nikolas» av Ragnhild Magerøy)

Om bisp Nikolus Arnesson heter det i ei av historiebøkene for gymnaset at «Oslobispen Nikolus, føreren for baglerne, var en lur rev, «som knapt hadde hatt sin like i klokskap» som Håkon Håkonsson sier i sin tale over han.» Denne «lure reven» har tydeligvis interessert dikterne våre gjennom lengre tid; vi finner han til dømes i Bjørnsons «Kong Sverre», i Ibsens «Kongsemnerne» og fra vår egen tid i Kåre Holts mektige trilogi om kong Sverre. Best kjent er nok den bisp Nikolus som Ibsen skapte — den vonde ånd som bare vil at «hver storhet skal styrtes og stenes» — fordi han ikke sjøl hadde styrken til å bli Kongen. Men var det slik han var, Nikolus Arnesson?

Som den fjerde i rekka av mellomalderromanene sine har nå Ragnhild Magerøy gitt ut «Nikolas». Den dronning Ingerid som er hovedpersonen i de to foregående bøkene i serien, ble først gift med tronkriveren Harald Gille og seinere — i det fjerde ekteskapet sitt — med lendmannen Arne av Storeim. Nikolus Arnesson er således halvbror til kong Inge — han med tilnavnet Krokrygg. Vi er med andre ord et godt stykke inn i borgerkrigstida. Dette er en periode i historia vår som er så full av hendinger og så

40—50 000 flere hester enn vi har bruk for. Ble alt det foret nyttet til melkeproduksjon for eksempel, ville vi få 80 millioner kilo melk.

Statsråd Fjeld svarte at regjeringen var fullt klar over at det var altfor mye hest i Norge i dag.

Handelsforeningens 110 års jubileum

ble feiret med en stilig fest lørdag. Det var tilstede mange innbudte, og det ble holdt anslående taler av agent Robert Johnsen, finansrådmann Johs. Johnsen, foreningens formann J. Grude Ramsland, agent Erling Kvie med mange flere.

innfløkt at den har fått mer enn en historiestudent til å fortvile. Lett er det da heller ikke å følge tråden — eller trådene — i Magerøys «Nikolas». Her dukker det opp kongsemner nær sagt på løpende band — for det meste noen stakkars guttunger som i tur og orden må miste livet i dette spillet mellom storfolk innbyrdes, mellom storfolk og småfolk, mellom landsdeler, mellom kirkehøvdinger og verdslige høvdinger. I dette spillet følger vi Nikolus fra han er tolv til han er sytten—atten år. Han kunne sjøl være et kongsemne med like stor rett som f.eks. Erling Skakkes sønn Magnus, og dronning Ingerid — som fra tid til anna får sorgbudskapet om sønnenes død — har slått fast at Kolas vil hun ikke skal bli trekt inn i heksedansen — han skal bli bisp. Og dronning Ingerids vilje er lov — både for mannen hennes og for sønnene. Dermed kommer Nikolus i prestelære ved den nyoppretta erkebispstolen i Nidaroskaupangen. «Det er større å være bisp enn konge» sier Sira Fridrek til den tolv-årige Nikolus. Det er ord som setter seg fast hos han — om enn ikke nettopp slik som presten hadde ment dem.

Det blir ikke så mye vi hører om prestelærlingen Nikolus. Det som først og fremst opptar han seint og tidlig, er det som skjer i riket — og i Danmark og Sverige — for alt som skjer synes å ha noe med hans ætt å gjøre.

Slik Ragnhild Magerøy tegner Nikolus Arnesson for oss i disse ungdomsåra — klok, tidlig moden, varsom — og ærgjerrig, forstår vi at dette vil bli den bisp Nikolus som skulle få så mye å si i vår historie gjennom mange år. Men «en lur rev»? — en vond ånd? Da må det skje noe avgjørende med han i det neste bindet som forfatterinna trulig alt er i ferd med å skrive, og som vi ser fram til.

Når en leser denne første delen av saga om Nikolus Arnesson, vil en stadig bli mint om stilen i ættesagaene og kongesagaene, og det

kan snuvt være tvil om at forfatterinna bevisst har forsøkt å finne fram til en fortellermåte og et ordvalg som skal gi oss ei kjensle av mellomalder. Et eksempel: Om Kongsbror og mennene hans kommer overraskende over noen av fiendens folk.

—Er Ingebjørn her? roper Orm

— Ja, han er her, svares det, — hva er du for en?

— Jeg svarer bare han Ingebjørn, sier Orm.

— Da kan du svare han straks, sier karen og kommer helt til syne i døråpningen, men det skimtes flere mann bak ham.

— Vi har Arne Kongsmåg her og jeg er Orm Kongsbror. Vil du hugges ute, eller krype innatt? spør Orm.

— Jeg er ikke alene og vil samrå med karene mine først, roper mannen tilbake.

— Vi venter til sola ris, kommer du ikke ut da, bærer vi ild til huse- ne, svarer Orm.

Dette er jo reine ættesagaen!

Det same gjelder ordvalget, — jeg nevner i fleng ord som argsinne, skirslareld, løyve, prov, vordnad, mæde, vitje, bate, vidgjeten, heime, bråne, merksam, sess, samrøde, åsyn, vettstjålen og mange, mange flere. Videre finner vi ei rad av ord med diftong som beisk, heit, klein, svein. Magerøy setter også nokså konsekvent eiendomspronomenet etter substantivet — far min —. Der en tilhenger av Språklig samling gjerne skulle ha sett at forfaterinna hadde gått lenger enn hun har gjort, er i formverket. Vi finner nok former som gammeltida, men og tiden. Nå kan en nok si at -en-endinga i hunkjønn på sett og vis passer inn i en stil som skal virke «mellomaldersk», men personlig mener jeg romanen bare ville ha vinni på om forfatterinna hadde brukt flere radikale former. De skulle — så vidt jeg kan forstå — ligge godt til rette for henne.

O. H.

Språk i Norden 1972

I kommisjon hos

J. W. Cappelens Forlag A/S

Dette årvisse skriftet for språknemndene i Norden kjem som nr 10 i serien «Norsk språknemnds

skrifter». Redaksjonen er som vanlig internordisk. Med frå norsk side er Arnulv Sudmann.

Den første delen av skriftet inneheld årsrapporter frå språknemndene i dei fem nordiske land. Den norske rapporten er ført heilt fram til 31 .januar 1972, da Norsk språknemnd blei oppløyst, etter om lag tjue års godt arbeid. Dagen etter, 1. februar, blei som kjent Norsk språkråd konstituert.

Sekretær Sudmann har skreve ei utgreiing om nordisk språksamarbeid siste året. Dette arbeidet har gått vidare etter tradisjonelle retningslinjer. Ein vil nå prøva å få tilsett ein «nordisk» sekretær i kvar nemnd. Han skal ha som hovedoppgave å ta seg av det nordiske språksamarbeidet. Det er såleis grunn til å håpe at sambandet mellom språknemndene skal bli betre enn hittil.

Den siste delen av skriftet behandler stort sett to tema — dansk og finlandssvensk i Amerika og spørsmål i samband med **teknisk terminologi**. Om dette siste emnet får vi interessante rapportar både frå dansk, svensk, islandsk og norsk side. Bjørn Ebbe Lian i Norges Stans dardiseringsforbund gir ei forvitnelig utgreiing om problem innafors fagspråka, sett frå norsk synsvinkel. Kolbjørn Heggstad skriver om det arbeidet som blir gjort for å registrere norsk ordtilfang datamaskinelt. Ein drøfter nå spørsmålet om å laga ein datamaskinell **fagordregistrator**, eventuelt i samnordisk regi.

Sist i skriftet er det gitt eit oversyn over nyare nordisk språklitteratur og likeeins over faglige ord-bøker og ordlister.

Magne Aksnes.

FAMILIEKUNNSKAP

Stein Fossgard:

«Familiekunnskap»

Noregs Boklag

Er det ikkje Norges husmorlag som har lagt fram planar om obligatorisk kurs i familiekunnskap for alle unge som tar ut lysing for å gifte seg? Ideen er i alle høve god, om han ikkje er ny. Korleis han reint praktisk skulle gjennomførast er eit anna spørsmål, men ingen kan lenge skylde på at vi ikkje har noka lærebok eller nokon studieplan til

dette føremålet etter at Stein Fossgard har laga og gitt ut «Familiekunnskap».

Her finn vi eit imponerende tilfang av tankar, visjonar, kunnskapar og tilvisinger av anna stoff, så det er berre å setje i gang. Boka burde vere eit samfunnsgåve til alle nygifte, ho fortener å gå inn som hjelpebok i skolen, ikkje minst i folkehøgskolen og gymnaset, og boka må vere eit funn for studieringar som har samfunnskunnskap og familiekunnskap på programmet sitt.

Stoffet femner om familiekunnskap i videste forstand. I dei 13 bolkane i boka møter vi skikk og bruk, skrevne og uskrevne lover, samlivsproblem og oppsedingsproblem, og heimen er satt inn i det miljøet som vi alle er avhengige av, samfunnet.

Lat oss sjå nærare på eit par kappittel:

Under «Ungdom og ekteskap» tek forfatteren for seg giftemålsalderen, unge ekteskap og heimbygging, val av ektemake, forelsking, truloving, å bryte ei truloving, lang eller stutt trulovingstid, over i ekteskapet, økonomi og ekteskap, korleis skal heimen min sjå ut? sams interesser, om kjærleik.

Bolken om «Det nye samlivet» gir m.a. innføring i psykologiske problem i ekteskapet, samliv som lykkest og mislykkast. Vidare legg forfatteren stor vekt på å vise veg til eit positivt samliv, om å ha tid for kvarandre og om korleis konflikhtar kan bli løyst.

Etter dei fleste avsnitt har forfatteren sett opp spørsmål og samtaleemne. Boka har eit særskilt kappittel med ordtydingar, og litteraturlista er omfattande.

Gjennom denne boka, trur eg, kan både ungdom og foreldre forstå seg sjølve og si eiga rolle i det store samspelet som heiter heim, familie og samfunn. Det er ein viktig føresetnad om samlivet skal bli vellykka. Stein Fossgard fortener takk og honnør for ei framifrå velskreve og etisk høgverdig bok.

Leif Egerdal.

Støtt Språklig Samling!

LØRDAGSSTUBBER

Alf Prøysen:
«Jinter je har møtt»
TIDEN

Da lyrikeren Hans Børli tok imot Språklig Samlings litteraturpris i 1972, sa han bl.a.:

«Men i de seinere år har vi «provinnsforfattere» over Østlandsområdet begynt å bruke dialekten vår med større sjøltillit og fortrøstning enn før. Og det tror jeg vi kan takke en enkelt mann for, nemlig Alf Prøysen. Det enestående i denne mannens innsats har ennå ikke gått helt opp for oss, tror jeg. Prøysen klarte det kunststykke å gjøre en diskriminert Hedemarksdialekt til et finstemt litteraturspråk. Ja, med sitt drengestuespråk gjorde han seg hørt like inn i de litterære finstuer.»

Dette er så sant som det er sagt, og det tåles å bli sagt om igjen, enda om dette ikke skal være noen vurdering av Prøysens språk. Men hva ville Alf Prøysen ha vært uten det instrument han valgte å spille på i sin kunst, både når han bruker heimedialekten i viser og vers, i småstubber og historier — som i «Jinter je har møtt» — eller han nytter radikalt bokmål som i bøkene om den vidgjetne treskeikjerringa?

I boka «Jinter je har møtt» har Nils Johan Rud valgt å presentere noen av Prøysens korte og treffende lørdagsstubber. Det er fortellinger om enkle, fattige og rike, framfusne og blyge, enere og avvikere, alt skildra med en intensitet og varme som er knapt finner maken til. Dette er livsvisdom uten lærebokstil. Undertonene i fortellingene er det bare en kunstner gitt å skape. Jeg har brukt noen av historiene som høgtlesing på et eldretreff. Det var en lykkelig idé.

Leif Egerdal.

**BLI MEDLEM
AV
SPRÅKLIG SAMLING**

Brev fra leserne

VANLIGE VANSKER MED
VANLIGE BARN

Ase Gruda Skard:
«Vanlige vansker med
vanlige barn»
TIDEN

Det er ikke de store og skråsikre ord som preger Ase Gruda Skards handbok i aktuelle oppsedingsspørsmål som nå er kommet i ny utgave. Det er først og fremst ei innstilling som forteller om innsikt og hjertevarme for barns behov og menneskerett. Programmet for boka synes jeg er klart uttrykt i disse orda:

1. Barn er medmennesker i et demokrati og skal vokse opp til ansvarlige borgere i et samfunn.
2. De vokser etter sine indre voksterlover.
3. Det er en viss årsakssammenheng mellom det de opplever og det de blir til.»

Ut fra denne grunninnstillinga gir Ase Gruda Skard svar på mange spørsmål, så mange at det ikke er råd å rekne dem opp i denne meldinga, men ett spørsmål og svar synes jeg er særlig viktig: Hvorfor er det så vanskelig å oppdra barn etter demokratiske prinsipper? I studiegrupper og på foreldremøter vil denne boka kunne være en god kilde til innføring i problemer som overgang til skole, skoleresultater, disiplinproblemet, artium eller — osv.

Foreldre som er usikre når det gjelder midler i barneoppdragelsen, — og hvem er ikke det? — vil ikke finne noen oppskrift på hvordan en skal mestre alle slags situasjoner, fordi det neppe fins to forhold som er helt like, men boka er en god vegviser til hjelp i «vanlige vansker med vanlige barn», slik at «barn og voksne vil kunne leve lettere sammen og få meir glede av hverandre», som forfatteren sier i forordet.

Leif Egerdal.

Om jeg ikke hørte feil, brukte nylig en av våre statsråder i et radiointervju formen *risiki* som flertall av *risiko*. Er det en korrekt bøyingsmåte?

L. E.

Svar: I eldre tekster kunne en støte på flertallsformen *risici*, men den forekommer nå bare unntaksvís og er ellers helt avløst av den normale flertallsbøyningen på *-er*, altså *risikoer*. I den utstrekning ordet i det hele tatt brukes i flertall, må det få denne formen.

Ordet er egentlig italiensk, og flertall på *-i* er en italiensk form. Vi kjenner den fra andre italienske lån: *konto* : *konti*, *saldo* : *saldi*, *soldo* : *soldi*, *tempo* : *tempi*, *intermezzo* : *intermezzi* og noen flere. Formen *kollo*, med flertall *kolli* er nå avløst av *et kolli* : *flere kolli*.

Det var velsignet at professor Hans Vogt tok opp dette vederstyggelige *gapet* (jfr. eng. *gap* = svelg) som skyldes sløve oversettere fra engelsk (Språk og språkproblemer 6.11.1971). Men det er eldre enn Hans Vogt antar — jeg vet jeg har irritert meg over det i 25 år, for etter siste krig kom det, etter min erindring, inn med «the dollar gap» — kløften mellom de europeiske lands behov for dollar og deres ynkelige valutareserver.

En annen ting: I Arbeiderbladet 19. november sto det: «Både de som er gravlagt ute og de som aldri får noen grav minnes ved urnegraven her på Vår Frelses Gravlund».

Dette er bare ett av mange eksempler på at det aktive verbet *minnes* oppfattes som passiv.

Visst er det av og til vanskelig å finne det riktige i farten, særlig når det skal være kort. Men det er ingen unnskyldning for å skrive feil. Et riktig ille eksempel for et par år siden klippte jeg ikke ut, det var i forbindelse med en 1. mai, da «togmerket» var Trygve Lie. Arbeiderbladet hadde da et

oppslag omtrent sånn: «Mannen som minnes i morgen».

Der hadde det jo vært lett å endre til «vi minnes».

Hilsen
Siri Sverdrup Lunden

Svar: Det er utvilsomt riktig at den påtalte bruken av *minnes* forekommer ofte i moderne norsk.

Men jeg vil gjerne være overbærende med den som kommer til å bruke *minnes* i passiv, for vanskelighetene ligger her i språket sjøl.

Ulempen er at *minnes*, som har aktivt innhold «komme i hug» og får tilknyttet et objekt (f.eks. jeg *minnes* henne), normalt ikke kan opptre i denne form i tilsvarende passiv setning — fordi passivformen ville falle helt sammen med aktivformen: *Av alle vil hun minnes som en kjærlig kvinne*.

Av Norsk riksmålsordbok kan en se at Henrik Ibsen har møtt problemet uten å kunne løse det. Han skriver: *og er han fjernet fra oss end, han mindes høit blandt sine mænd*. Og et annet sted skriver han: *det er ei længe siden — det mindes vel endnu*.

I disse sitatene er *minnes* brukt som passivform til det formelt identiske aktive *minnes* «komme i hug». Legg merke til at *minnes* kan brukes helt normalt som passivform til *minne* i betydningen «få en til å huske»: *Han må minnes om det iblant*. Vanskene unngås ved omskrivning, f.eks. på den måten som Siri Sverdrup nevner. I steden for *Av alle vil hun minnes som en kjærlig kvinne* kan vi skrive: *Av alle vil hun bli minnet som en kjærlig kvinne*.

Tilsvarende problemer knytter seg til verbet *omgås* «behandle, bruke». Jamfør det aktive *Speidere omgås varmen med forsiktighet* med det passive *Varmen skal omgås med forsiktighet*.

Her er omskrivning med *bli* neppe mulig. Jeg skulle tro at Siri Sverdrup Lunden og andre norske språkbrukere vil akseptere bruken av *omgås* i begge sitatene ovenfor.

Det synest vera vanleg å skilja samansette verb i nynorsk. Me søknad» eller «ta imot eit brev». Dette kjennest naturleg for dei fleste og høver godt med ordrytmen i nynorsk. Likevel kan det vera einskilte samansette verb som vanskeleg kan delast utan at meininga forvanskast. Eit døme på det er verbet «framkalle». Visst høver det å seia: Møtet med henne kalla fram rike minne hjå meg. Her ville forma «framkalle» verke beint fram urimeleg. Men gå då ikkje til fotografen for å be honom «kalle fram» ein film! Glossaret til «Fransk Lesning I» for gymnaset av Else og Gunnar Høst fører opp «kalle fram» som omsetjing til «dévélopper». «Framkalle» er nemlig ikkje tillate på nynorsk. Det måtte vera høveleg å bruke «kalle fram» i samanhengar som «kalle fram i minnet», medan fotografen kunne få lov til å «framkalle» filmar. Stort betre er det ikkje med verbet «streka under». Nå strekar politikarane under nær sagt kva som helst — etter dagsnytt og dagsrevy å døme. I fantasien ser eg dei stå med linjal og blyant og haugar med papir. Også her synest eg det måtte vera passande med ein tydingsskilnad: «streka under med linjal», men «understreka» ei viktig sak.

Kva meiner Finn-Erik Vinje om dette. Skal me tillata oss å følgje bokmålet i nokre einstaka høve, eller skal me slavisk gå etter læreboknormalen?

«nescio»
Bø i Telemark.

Svar: Aller først får eg gjøre merksam på at verken læreboknormalen eller gjeldande rettskrivning i det heile, gir reglar for syntaksen (leddstillingslære, setningslære), og det problemet som innsendaren legg fram, er eit syntaktisk problem. Nynorsk brukar såkalla uekte samansett av partikkel + verb (*føre fram* i staden for *framføre*) oftare enn bokmålet, men det er på ingen måte slik at nynorsken helt avviser ekte samansett (det siste verbet i denne setninga er eksempel på det).

Når ein skal sjå nærmare på

dei reglane språkbruken følgjer i dette stykke, vil ein snart oppdage at det her er mye ugreie og uskarpe grenser. Det gjeld både nynorsk og bokmål. Nynorsken har tatt opp mange samansett frå bokmålet, og bokmålet er blitt påverka av norsk folkemål og nynorsk skrift — slik at tendensen i bokmålet har vori ei utvikling mot stadig større bruk av ekte samansett.

Men nokre haldepunkt for bruken (i nynorsk og bokmål) kan ein likevel gi:

Når verbet har abstrakt eller overført tyding, brukar ein meir ekte samansett enn når tydinga er eigentlig. Jfr. *opplyse ein/lyse opp eit rom, oppfylle ein bønn/fylle opp ei grøft, nedkomme med ein arving/komme ned på beina*.

Vi finn og fleire uekte samansett i litteratur, høg stil enn i tale- og språksprege stil. I den nynorske salmeboka er det lett å finne eksempel på ekte samansett der nynorsk saksprosa ville valt uekte samansett: *gjennomfara, uppsenda, upptæra* o.fl.

Innsendaren er særlig opptatt av *framkalle/kalle fram*, og eg synes som han: *framkalle* er det naturlige i vendinga *framkalle film*. Og vil eg *understreke* ei sak, kan eg gjerne seie det på den måten.

*

Eg har oppmoda lesarane til å gå på jakt etter ny eller påfallande ordbruk, og denne gang er det Asbjørn Afseth i Oslo som har fanga inn artig vilt: I Til Skogs, som er organ for Oslo og omegn turistforening, står det i nr. 11/12 for 1971 ei splitter ny ordlaging: «Se bare på sportsfiskere, jegere og mange, mange andre, som snart ikke gjør annet enn å *helikoptere* (for å innføre et realistisk, om enn nymontens ord i ordlisten)?»

Redaktøren for Arbeiderbladets språkspalte har flere ganger vært inne på hvordan språket kan utnyttes som maktmiddel, og han har påvist hvordan politikere og reklamefolk skaper stemninger ved hjelp av et nøye avstemt valg mellom slike affektive (følelsesladde) ord.

Nå har det i den siste tida vært så mye filologisk småpirk i språkspalta at det kunne være på tide

SPRÅKLIG SAMLING

å gjenoppta temaet med språket som påvirkningsmiddel og bedøvelsesmiddel. De politiske partiers programmer for eksempel, de gir utmerket grunnlagsmateriale for språklige og semantiske studier av en bestemt sort språkbruk Kan ikke F E Vinje iallfall gi noen antydninger om disse ting?

Stud filol

Svar: Visst utgjør politisk språkbruk et interessant studiemateriale for språklige og semantiske undersøkelser De fleste av oss har jo et inntrykk av at politisk språkbruk på mange måter fungerer som et særsmål, et språk i språket: den som vil gjøre lykke i politikken, må lære seg reglene for denne språkbruken

La oss ta et eksempel, og vi begynner med å kikke på åen passasje fra Arbeiderpartiets arbeidsprogram Men aller først kan vi slå fast dette:

Et samfunn med vekst, trygghet og trivsel, bygd på samarbeid og solidaritet er et godt samfunn; det er sånn samfunn skal være Et samfunn uten vekst, trygghet og trivsel, et samfunn som ikke er bygd på samarbeid og solidaritet, er ikke et godt samfunn; det er ikke sånn samfunnet skal være

Når vi ser at *Det Norske Arbeiderparti vil arbeide for et samfunn med trygghet og trivsel, bygd på samarbeid og solidaritet* (arbeidsprogrammet for 1970—73), da sier vi noe som ingen vil bestride: Vi skal arbeide for et samfunn som er slik at vi bør arbeide for det

Hvis vi sa det slik: *Vårt Parti vil ikke arbeide for et samfunn med trygghet etc* — da har partiet sagt noe dumt, nemlig at Vårt Parti ikke vil arbeide for et samfunn som er slik at vi bør arbeide for det

Formuleringen i Arbeiderpartiets arbeidsprogram er en platthet, fordi ingen vil kunne bestride den uten å komme med en selvmotsigelse Formuleringen har lav informasjonsverdi; den skal tjene andre formål

I en kommentar til Gallup-tall sa Per Borten iflg Aftenposten: *Meningmålingen ble foretatt i en litt beveget tid, og jeg er enig i at man på den bakgrunn ikke har grunn til*

å legge for stor vekt på tallene. Å si at noe er for stort betyr at det ikke er som det bør være. Om dette uttrykket settes inn i et utsagn som fra før betegner hvordan noe ikke bør være, blir resultatet en ubestridelig, men innholdsløs sannhet.

Den som ikke er enig med Borten, måtte forme den selvmotsigende oppfatning at det er grunn til å legge for stor vekt på galluptallene.

I den politiske debatten vrimler det av slike plattheter. Språket har her annen hensikt enn den å meddele informasjon; i mange tilfelle — både i politikken og utenfor den — er det nemlig viktigere at noe sies enn *hva* som sies.

Den russiske utenriksministeren Andrej Gromyko er en mester i kunsten å avgi uttalelser uten noen

som helst informativ verdi. Da han kom til nedrustningskonferansen i Geneve i 1962, sa han på flyplassen da han ble spurt om utsiktene: *Jeg er verken optimist eller pessimist. Men jeg vil likevel håpe på et godt resultat.*

*

Jeg er i tvil om når jeg skal bruke adjektivet *sort* og når jeg skal bruke *svart*

Jeg «hører» ingen forskjell Et *sort* til mer høytidelig bruk?

Leser med stor interesse Deres språkspalte

Vennlig hilsen

Ingrid Brunn, Sørsdal

SVAR: Det ligger et interessant moment allerede i spørsmålsstillingen. Innsenderen er nordmann med norsk som morsmål, men vedgår at hun ingen forskjell «hører» på

Landslaget for

SPRÅKLIG SAMLING

blei skipa den 5. april 1959. Formålsparagrafen har følgende ordlyd:

«Landslaget for SPRÅKLIG SAMLING vil arbeide aktivt for ett skriftspråk i landet, og søke å nå fram til dette ved gjensidig tilnærming mellom bokmål og nynorsk. Landslaget er partipolitisk uavhengig.»

Vi vil realisere Henrik Wergelands kongstanke: *E t t skriftspråk i Norge.*

Professor i norsk språk og folketradisjon, Moltke Moe, forma ordet *s a m n o r s k* som et program for et par mannsaldrer sia:

«En kan ikke skjære væk hverken vor yngre historie eller vor gamle historie, kan ikke sette hverken by eller bygd utenfor. Begge må være med hver fra sin kant — mot samme mål: et fælles norsk sprog fremvokst av det levende talemål.»

I en uttalelse fra det første landsmøtet i SPRÅKLIG SAMLING 5. og 6. desember 1959, er programmet utforma slik:

de to formene *sort* og *svart*. Om distinksjonen hadde vært klar og framtreddende, skulle vi jo vente at den gav seg til kjenne i nordmenns spontane språkfølelse. Bakgrunnen for den usikkerhet som Ingrid Brun og mange andre kjenner, er det enkle språkhistoriske faktum at formen *sort* ikke har sitt grunnlag i norsk, men er utviklet i dansk og innført i Norge gjennom dansk skrift.

Og dansk hadde i riktig gamle dager formen *svart*, men får i slutten av middelalderen runding til *svort* og seinere bortfall av *v*., 1500- og 1600-tallsforfatterne i Norge bruker gjennomgående formen *svort* eller *suort* i sitt norsk-danske skriftmål.

At den ekte norske formen er *svart*, ikke *sort*, kommer til uttrykk i det forhold at *svart* nær sagt er enerådende i ord fra norsk natur, dyreliv og planteliv. Vi kan nevne eksempler som *svartkveite*, *svarttrost*, *svartkråke*, *svartbak*, *svarthegg*, *svartmose*, *svartkvist* — og *Svarten*. Danskene har lånt vårt *svart-bak* «*Larus marinus*».

Fornorskingsprosessen i språket — både den bevisste og den spontane — har ført til at norsk i dag bruker *svart* i en lang rad forbindelser der *sort* var det eneste brukelige før. I Bjørnsons På Guds veje (1889) heter det et sted: *I det sorte vand lå skøjten færdig til at danse*, og Nils Kjær uttrykker seg slik i Aftenposten 1912: *man maa ikke se for sort på sit Lands Fortid*. Nils Kjær skriver også *sortekunst*.

En nordmann i dag ville neppe skrevet *sort* på noen av disse stedene. Det hører med til historien at Bjørnson i en seinere utgave endret til *svarte vand*.

Den som vil studere nærmere hvordan *svart* i løpet av de siste generasjoner har trengt *sort* til side, kan enklest gjøre dette ved å undersøke Norsk riksmålsordbok under oppslagsordet *sort*. Den som vil gå grundig til verks, kan oppsøke ordboksredaktør Dag Gundersen i Det norsk litterære ordboksverk og be om hans sakkyndige hjelp til å finne fram i ordarkivene.

Nye ord og vendinger får i dag

«Landsmøtet appellerer til alle framstegsvennlige bokmåls- og nynorsksfolk om å gå aktivt inn for samlingsstanken i språkspørsmålet. Grunnlaget for samarbeidet må være denne målsettinga: å nå fram til ett skriftspråk i Norge ved å legge tale-målet i bygd og by til grunn for ei gjensidig tilnærming mellom de to målformene.

Skal vi noen gang komme vekk fra språkstriden som vi lider under her i landet, må vi legge godviljen til og gå inn for å nå fram til e t t nyansert, ordrikt og uttrykksfullt skriftspråk.

Vi er villige til å samarbeide med alle som vil bidra med å drive språkrøkt i beste forstand, så vi sammen kan finne fram til et smidig og vakkert skriftspråk — det norske språket.

Vi appellerer til alle som vil dette målet, om å slutte opp om SPRÅKLIG SAMLING.

Vi appellerer

videre til godviljen hos alle. Vi vil ikke ha strid, men samarbeid for å nå fram til målet — e t t s k r i f t s p r å k.

Alle

som deler organisasjonens syn på språkspørsmålet, kan bli medlemmer. Lokallag må minst ha 20 medlemmer for å bli godkjent av landsstyret.

Landslaget for Språklig Samling har nå medlemmer og kontakter over heile landet, — fra Flekkefjord til Kirkenes, fra Trysil til Stord. Både nynorsk- og bokmålsfolk slutter opp om Språklig Samling.

Landslaget gir ut avisa «SPRÅKLIG SAMLING». Den kommer med 4—5 nummer i året. Alle medlemmer får avisa fritt tilsendt.

Landslaget har gitt ut opplysningsskriftet «VEGEN FRAM» og ungdomsskriftet «FRAMSYN».

Landslaget har fått utarbeidet en studieplan om språkspørsmålet som en nå søker å få trykt i nytt skrift.

Landslaget har materiale for alle som vil få i gang lokallag på heimstaden sin.

Skriv til oss etter nærmere opplysninger. Bli medlem, og få andre med. Fyll ut talongen på baksida av denne brosjyren.

Lokallaga fastsetter sjøl kontingenten sin, men må betale 2/5 til Landslaget.

SPRÅKLIG SAMLING i få ord

Landslaget for Språklig Samling arbeider aktivt for ett skriftspråk i landet.

Vi vil at talemålet i bygd og by skal bli lagt til grunn for ei gjensidig tilnærming mellom bokmål og nynorsk.

Vi slutter opp om det $\frac{3}{4}$ flertallet i Stortinget som har skipa Norsk Språknemnd og som staker ut leia for offisiell språkpolitikk.

Vi krever full jamstilling mellom bokmål og nynorsk inntil vi har nådd fram til ett skriftspråk.

Dersom forlaga ikke makter å gi ut lærebøker med radikalt mål for de skolekretsene som ønsker det, meiner vi at styresmaktene bør søke å løse problemet på annen måte.

Vi trur det er viktig at pressa og NRK ser sitt store ansvar i språkspørsmålet. Like viktig er det at hver enkelt arbeider med sitt skriftspråk, slik at det kan bli ledig og naturlig.

Til

Landslaget for SPRÅKLIG SAMLING, Postboks 636, Oslo.
(Sendes i konvolutt, som brev.)

Jeg ønsker

- ★ Nærmere opplysninger om samskipnaden
 - ★ et prøvenummer av avisa «SPRÅKLIG SAMLING»
 - ★ kontakt med nærmeste landsstyremedlem eller lokallag
 - ★ materiale for stifting av lokallag
 - ★ å melde meg direkte som medlem av Landslaget.
- Kr. 5,00 (evt. kr. 2,50) sendes til postgirokonto 163 78.

Navn

Adresse

regelmessig svart. Det tales om svart humor (Dagbladet 1969), svart filmkomedie (Romsdalsposten 1970), svart teater (Østl. Bl. 1970). I det siste har svart-hvitt tv forekommet ofte; jeg har bare få belegg med sort-hvitt i denne sammenheng. Nordmenn skal greie seg med svart hvitt TV, skrev Farmand i nr. 47 i 1969.

Norsk riksmålsordbok har sitater med Mussolinis sortskjorter (Dagbl. 1936) og sortebluser (Morgenbl. 1924); i den utstrekning ordet i dag brukes, opptrer det i formen svartskjorter. Et av de ferskeste nyord i norsk er svartladd «svart remse på sensurert film», vi har det fra svensk, som bare har svart, ikke sort.

Etter hvert som norsk-dansken gradvis tok opp norske elementer, kunne det utvikle seg visse nyanseringer i betydningen, mellom den litterære, danske formen og den folkelige norske. Den første kunne i visse høve bli reservert for høytidelig, f. eks. religiøs bruk og få sær betydning, f.eks. en «åndelig» eller figurlig betydning. Den norske formen kunne brukes i norsk-dansken der en tok sikte på konkret, hverdagslig eller nedsettende betydning.

Det er visst ennå noen som på denne måten vil skille mellom snø, som er den form for nedbør som slapser oss rundt beina i bygatene eller som ligger tyngende over bilen vår når vi har dårlig tid til jobben — og sne, som brukes når poeten tenker stemningsfullt på julesnø over tunge graner. Ved paret sort/hvitt har det nok tidligere vært en klar stilnivå-forskjell i mange tilfelle, men distinksjonene kan ikke sies å være generelt gyldig i dag. Vi taler om Svartehavet, om svart-hvite ekteskap (Glåmdalen 1968), om prester som er svartkledd, blekfete (Dagbl. 1969), om svart eloksert aluminium (Nationen 1968), om svart humor, om Musses svart-skjorter, om svarte brikker i sjakk osv. (se ovenfor).

Det som ennå kan sies å være en realitet, er distinksjonen svart «skitten» — sort «svart farge». For mange vil det være naturlig å tale om svarte sko når de mener skitne sko, og sorte sko når de mener sko med svart eller sort farge.